

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В статті аналізуються основні групи інноваційних педагогічних технологій, які підвищують якість підготовки спеціалістів.

В статье анализируются основные группы инновационных педагогических технологий, которые повышают качество подготовки специалистов.

In the article the basic methodological requirements which pedagogical technology must answer open up. The basic groups of innovative pedagogical technologies are analysed which promote quality of preparation of specialists at the level of international standards.

Ключові слова: інновація, інноваційні педагогічні технології, особистісно-орієнтоване навчання, інтерактивні технології, якість підготовки спеціалістів.

Вступ. На початку ХХІ століття освіта перетворюється в одну з ключових сфер суспільства, у якій формується його майбутнє інтелектуальне багатство, у тому числі і основні ресурси. Освіта найбільш активно діє на оновлення і розвиток усіх галузей суспільного життя. Відбувається швидке зростання об'ємів інформації, що потребує швидкого оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, утвердження принципу неперервності освіти на протязі усього життя, всебічної технологізації освітнього процесу.

Постановка завдання та мета дослідження. Якщо у традиційному навчанні увага акцентувалася на запам'ятовуванні і відтворенні інформації, то у нових умовах виникла потреба розвитку творчого (продуктивного) мислення студента, формування його комунікативних умінь та практичної підготовки до активної життєдіяльності у постійно мінливому соціальному середовищі. Слід зважати на особливість сучасної системи вищої освіти в Україні, де має місце співіснування традиційних та інноваційних технологій навчання з яскравим нахилом в сторону традиціоналізму, що в повній мірі не забезпечує сучасних вимог до випускників ВНЗ. Отже, нагальною постає потреба широкого упровадження інновацій у навчальний процес. Метою публікації є розглянути інноваційне реформування системи вищої освіти.

Аналіз останніх публікацій. Пошуки вирішення педагогічних проблем інноватики пов'язані з аналізом наявних результатів дослідження сутності, структури, класифікації і особливостей протікання інноваційних процесів у сфері освіти. Серед авторів публікацій із інноваційної проблематики сучасної вищої освіти слід зазначити таких вітчизняних науковців, як Н.П. Волкова, І.М. Дичківська, Ю.М. Жилиєва, Г.О. Ковальчук, Л.М. Новікова, І.П. Підласий, О.І. Січкарук та інші [1-6].

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються

співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці - це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

Цілий ряд авторів, зокрема й В. Кукушкіна, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності):

- Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

- Системність. Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

- Можливість управління. Передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

- Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

- Відтворюваність. Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

- Візуалізація (характерна для окремих технологій). Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників

Основні результати дослідження. Педагогічна інновація (з лат. іп - в, повus- новий, оновлення, зміна) - це введення нового в цілі, зміст методи і форми навчання і виховання, в організацію діяльності педагога.

Самі терміни "інноваційне" та "традиційне навчання", а також ідея їх альтернативності були запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу в 1978 році. Ця доповідь привернула увагу світової

наукової спільноти до факту неадекватності принципів і методів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості та розвитку її пізнавальних можливостей. Доповідь викликала значний резонанс в освітньому середовищі, що стало поштовхом до розробки і запровадження в педагогічний процес вищих навчальних закладів інноваційних дидактичних технологій.

Характерною рисою інноваційних педагогічних і, зокрема, дидактичних технологій є особистісно-орієнтована освіта, її основні закономірності мають наступний зміст:

1. Якщо під час проектування традиційного педагогічного процесу вивчення навчальної дисципліни є фрагментом змісту навчання і його діяльнісно-процесуальним забезпеченням, то в особистісно-орієнтованій освіті елементом проектування стає подія в житті особистості, що дає цілісний життєвий досвід, у якому отримані знання є його елементом, частиною.

2. Проектування навчального процесу є предметом сумісної діяльності викладача і студента, способом їх життєдіяльності як суб'єктів освіти.

3. Навчальний процес набуває вигляду дослідження, пошуку, навчальної гри, що стають джерелом досвіду.

4. Змінюються функції міжособистісного слідкування між викладачем та студентом: педагог стає керівником навчально-пізнавальної діяльності студентів.

5. Розвиток «Я» - концепції суб'єктів навчальної діяльності йде через усвідомлення цілісної життєдіяльності, що передбачає імітаційно-рольове відтворення життєвих ролей і ситуацій, конструювання і організацію навчального матеріалу у такий спосіб, щоб студент міг самостійно вибрати зміст, форму і вид навчально-пізнавальної діяльності та засоби самоконтролю.

Крім технологій особистісно-орієнтованого навчання виділяють наступні групи педагогічних технологій: традиційні, педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності студентів; педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу; педагогічні технології на основі дидактичного удосконалення та реконструюванні матеріалу; окремі предметні педагогічні технології; альтернативні педагогічні технології; педагогічні технології розвиваючого навчання та педагогічні технології авторських шкіл.

Нижче дамо характеристику окремим технологіям з вище перерахованих груп.

Ігрові технології навчання (Й. Гензерг). Технології ігрового навчання - це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення учня в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, "проживання" ситуації).

Сьогодні віддають перевагу терміну «імітація» замість «гра» (акцент переноситься на внутрішню сутність дії). Навчальні ігри мають за мету, окрім засвоєння навчального матеріалу, вмінь і навичок, ще й надання учневі можливості самовизначитися, розвивати творчі здібності, сприяють емоційному сприйманню змісту навчання.

Види ігор:

- навчальні, тренувальні, узагальнюючі;
- пізнавальні, виховні, розвиваючі;
- репродуктивні, продуктивні, творчі.

Інтерактивне навчання. В Україні розроблена та пропагується технологія інтерактивного навчання О. Пометун. Інтерактив (від англ.- взаємний та діяти). Інтерактивне навчання-це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок а вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Інтерактивне навчання - це навчання діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

Інтегровані технології (П. Ерднієв) - припускає, що викладач за можливості чітко визначає реакції, поняття, ідеї та навички, які мають бути засвоєні студентом, а потім за допомогою багатостороннього підходу допомагає студентові спрямувати власну діяльність на досягнення цих цілей. При цьому учень може діяти у власному темпі, заповнюючи прогалини у своїх знаннях або пропускаючи те, що вже засвоєно.

Мультимедійні технології пов'язані із створенням мультимедіа-продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз

даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, дозволили студентам, не виходячи з навчальної аудиторії, будинку, офісу, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію. Як принципово новий навчальний засіб електронна книга відкрила можливості «читати», аналізувати «живі» озвучені сторінки, Тобто можливості бачити, чути, читати.

Мережеві технології призначені для телекомунікаційного спілкування студентів з викладачами, працівниками бібліотек, лабораторій, установ освіти тощо. Телекомунікаційний доступ до баз даних здійснюється через всесвітню мережу Інтернет. Формами мережевої комунікації є:

- електронна пошта - призначається для обміну інформацією між суб'єктами зв'язку, здійснення консультування, організації дистанційного навчання;

- телеконференція - дозволяє викладачеві та студентам, що знаходяться на значній відстані одне від одного, організувати спільне навчання, обговорювати навчальні проблеми, брати участь у ділових іграх, практикумах тощо.

Інноваційні тенденції в педагогічному процесі щодо контролю та оцінювання знань, умінь, навичок студентів.

Інновації спрямовуються на вдосконалення методики перевірки знань, умінь, навичок студентів: мова йде про широке застосування рейтингового оцінювання знань, тестових технологій тощо.

Введення інноваційних методів навчання у навчальний процес буде ефективним за умови дотримання об'єктивних закономірностей використання інноваційних технологій навчання.

Розглядаючи основні закономірності впровадження інноваційних методів навчання ми пропонуємо робити акцент на таких аспектах, як:

- переорієнтація мотивації навчання студентів на активне пізнання,
- плановість введення інноваційних методів у навчальний процес,
- поєднання цих методів з іншими методами формування знань та з активною самостійною роботою студентів,
- створення системи і алгоритму введення інноваційних методів,

- досконале знання викладачами методики організації інноваційних методів та їх комплексного використання,
- вміння викладача адаптувати ці методи до своєї навчальної дисципліни.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором.

Висновок. Теоретична значимість даного дослідження полягає в тому, що виділена і охарактеризована проблема вищої професійної освіти, яка полягає в неадекватності традиційної підготовки фахівців і сучасних вимог промисловості, уточнено поняття «інноваційні технології», аналізуються основні групи інноваційних педагогічних технологій, які підвищують якість підготовки спеціалістів.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка [Текст]: Навч. посіб./ Н.П. Волкова – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст]: Навчальний посібник/ І.М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Ковальчук Г.О., Бутенко Н.Ю., Артюшина М.В. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін [Текст]: Навч. посіб. / Г.О. Ковальчук, Н.Ю. Бутенко, М.В. Артюшина та ін.; За ред. Г.О. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2006. – 320 с.
4. Новікова Л.М. Сучасні технології практичних занять в системі вищої освіти [Текст]: Навч. посіб. / Л.М. Новікова – Павлоград: ЗПФУ, 2005. – 73 с.
5. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології [Текст]: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти/ І.П. Підласий. - Київ: Слово, 2004. – 616 с.
6. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі [Текст]: Навч.-метод. посіб. / О. Січкарук – К.: Таксон, 2006. – 88 с.